

Latvijas Republikas Prokuratūras darbības attīstības koncepcija

Ievads

Šī koncepcija fokusēta uz prokuroru kā tiesu varas amatpersonu, kas vienlaicīgi gan viena, gan kopā visi veido Latvijas Republikas Prokuratūru kā tiesisku un demokrātisku institūciju. Saskaņā ar ANO 1990. gada Prokuroru lomas vadlīnijām prokuroram ir nozīmīga loma tiesvedībā¹ un prokurors rīkojas visas sabiedrības vārdā, tādējādi prokurora rīcībai ir jāatbilst augstākajam standartam.² Šī koncepcija veidota atbilstoši Prokuratūras likumā noteiktajam ģenerālprokurora tiesību tvērumam³, kur nav paredzēta likumdošanas iniciatīva, proti, stingrāk vai ātrāk izmeklēt noteikta veida noziedzīgus nodarījumus⁴, prioritātes piešķiršana noteiktiem noziedzības veidiem, termiņi ir jautājumi, kuru risināšanā izšķirīga nozīme ir likumdevējam un Tieslietu ministrijai vai valdībai.⁵ Kā to norādījusi Eiropas padomes Ministru komiteja, valsts prokuroram nevajadzētu iejaukties likumdevēja un izpildvaras kompetencē.⁶ Būtībā Prokuratūras loma ir paust speciālista viedokli konkrētos jautājumos, jo Tieslietu ministrijas kompetencē ir izstrādāt, organizēt un koordinēt politiku, piemēram, tādās jomās kā krimināltiesību un procesuālo tiesību joma, kriminālsodu sistēma, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana kopīgi ar Finanšu ministriju.⁷

Koncepcijas mērķis ir veidot Prokuratūras zīmolu -

PROFESIONĀLI, NEATKARĪGI, PATRIOTISKI, TIESISKI

Sabiedrības uzticība Prokuratūrai

Prokurors rīkojas sabiedrības vārdā, nevis jebkāda cita veidojuma (politiska vai ekonomiska) vai sevis paša labā, un savu pienākumu izpildē viņam jāievēro sabiedrības intereses. Prokurors ir tā amatpersona, kas tieši atbild par krimināltiesiskās sistēmas efektivitāti kopumā, atsaucoties uz vispārējām interesēm⁸. Tādējādi sabiedrības uzticēšanās indekss ir viens no Prokuratūras darba efektivitātes rādītājiem.

Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam fiksēts, ka 2018. gadā Prokuratūrai uzticējās 43,9 % respondentu, prognozējot, ka šī uzticība pieaugs 2024. gadā līdz 45,8 % un 2027. gadā līdz 47,1 %. Minētajā plānā norādīts, ka šī mērķa sasniegšanai jāpanāk efektīva, ērta, savlaicīga, sabiedrībai saprotama un pieejama tiesībaizsardzības sistēma. Pēc pēdējiem, proti, 2024. gada jūnija, Latvijas iedzīvotāju aptaujas rezultātiem⁹ Prokuratūrai uzticas 53% respondentu, vienlaikus tikai 33,1 % uzskata, ka Latvijas prokurori ir neuzpērkami, objektīvi un neietekmējami, savukārt tikai 22,3 % norāda, ka Prokuratūras darbs ir organizēts caurskatāmi (darbības ir saprotamas, nekas netiek slēpts).

¹ANO 1990. gada Prokuroru lomas vadlīnijas, 1. lpp., sk.: <https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/2022/08/42f33008fb0c717cfd6f36278ef304fe9a968451.pdf>,

² Eiropas komisija likuma varā pamatotai demokrātijai (Venēcijas komisija) 2010. gada Ziņojums "Par Eiropas prasībām tiesu varas sistēmas neatkarībai" II. Daļa "Prokuratūra", 14. punkts,

³ Prokuratūras likuma 23. panta trešā daļa,

⁴ Eiropas komisija likuma varā pamatotai demokrātijai (Venēcijas komisija) 2010. gada Ziņojums "Par Eiropas prasībām tiesu varas sistēmas neatkarībai" II. Daļa "Prokuratūra", 30. punkts,

⁵ Turpat, 43. punkts,

⁶ Eiropas Padomes Ministru Komitejas 06.10.2000. rekomendācija Rec(2000)19 "Par Valsts prokuratūras lomu krimināltiesību sistēmā", 12. punkts, sk.: <https://rm.coe.int/16804aab17>,

⁷ Ministru kabineta 16.08.2017. noteikumu Nr. 474 "Tieslietu ministrijas nolikums" 4.1. punkts,

⁸ Turpat, 13.-14. lpp., sk.: <https://rm.coe.int/16804aab17>,

⁹ Sk.: https://www.prokuratūra.lv/media/newsfiles/Rezultatu_tabulas_Prokuratūra_062024.pdf,

Minētie skaitļi par prokuroru neuzpērkamību, objektivitāti, neietekmējamību un Prokuratūras darba caurskatāmību ir “graujoši” zemi. Lai uzlabotu šo situāciju, par Prokuratūras darbu regulāri būtu jāinformē visa sabiedrība gan tieši ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību, gan publicējot pārskatus un iepazīstinot ar tiem atbilstošo auditoriju. Sabiedrība būtu jāinformē, kā Prokuratūra īsteno noziedzības apkarošanas politiku, ņemot vērā tās rīcībā esošās diskrecionārās pilnvaras, kā tā izlieto valsts piešķirto finansējumu un kā tiek īstenoti tās izvirzītie mērķi, kādas noteiktas nākotnes prioritātes.¹⁰

Lai stiprinātu sabiedrības uzticību, būtu jānodrošina, ka Prokuratūrā pieņemtos lēmumus skaidro paši prokurori personīgi, ne tikai Prokuratūras mājas lapā, minot pieņemto lēmumu, bet arī citos elektroniskos plašas saziņas portālos, veidojot hipersaites. Savukārt Prokuratūras Preses dienestam būtu pienākums fiksēt sabiedrību interesējošus aktuālos jautājumus un proaktīvi reaģēt uz tiem, organizējot nepieciešamās intervijas starp prokuroriem un masu saziņas līdzekļiem. Prokuratūras uzdevums ir censties sniegt viedokli par noteikto aktualitāti savlaicīgi, nevis kā novēlojušos atbildi uz kādu publikāciju, ko sabiedrība uztver kā “attaisnošanos”. Paralēli tam visam prokuroriem jāpilnveido sava profesionālā meistarība, piemēram, apmeklējot kursus, ko varētu rīkot sadarbībā ar Latvijas Prokuroru biedrību, proti, “Mediji. Sabiedrība. Prokurori. Kā sarunāties?” (Dr.sc.soc., RSU asoc. prof. Anda Rožukalne), „Komunikācija ar preses pārstāvjiem” (žurnāliste Iveta Elksne), “Katra intervija ir iespēja! Kā to izmantot?” (žurnālists Haralds Burkovskis).

Prokuroru labbūtības uzlabošana

Viens no svarīgākajiem faktoriem, kas nodrošina prokuroru profesionālo labbūtību, ir patstāvība, pieņemot lēmumus, kā to paredz Prokuratūras likuma 5. panta pirmā daļa - prokurors lēmumus pieņem patstāvīgi un vienpersoniski, pamatojoties uz savu pārliecību. Lai šī patstāvība tiktu nodrošināta un kaut kādā veidā aizsargāta, 2012. gadā Latvijas Prokuroru biedrība panāca, ka Prokuratūras likuma 6. panta ceturtajā daļā tiek noteikts: amatā augstāks prokurors nav tiesīgs dot norādījumus vai uzdot prokuroram veikt darbības pret viņa pārliecību. Pēc prokurora pieprasījuma vai amatā augstāka prokurora ieskata norādījums noformējams rakstveidā, kas atbilst 2000. gada 6. oktobra Eiropas Padomes rekomendācijas Rec (2000)19 10. punktā noteiktajam, ka visiem valsts prokuroriem ir tiesības pieprasīt, lai viņiem sniegtie rīkojumi būtu rakstiski.

Kā realitātē redzams, tas netiek nodrošināts pilnībā vai vispār, jo daudzi amatā augstāki prokurori (pēdējais skaļākais gadījums – bijušā ģenerālprokurora mutiskais norādījums, kā rezultātā tapa *trauksmes cēlāja ziņojums*, nevis likumā noteiktais regulējums¹¹) to izprot kā padotības formu dot norādījumus, nevis sadarbības formu. Lai nepieļautu subjektīvu norādījumu sniegšanu, ir būtiski izstrādāt garantiju kopumu, kas nodrošinātu neiejaukšanos prokuroru darbā. Tas nozīmē, ka ir jānodrošina, lai uz prokurora darbību tiesas procesā netiktu izdarīts ārējs spiediens, kā arī subjektīvs vai nelikumīgs iekšējs spiediens prokuratūras sistēmā. Šādām garantijām būtu jāattiecas uz iecelšanu amatā, atstādināšanu no amata un disciplinārajiem jautājumiem, kā arī konkrētiem noteikumiem par lietu virzības un lēmumu pieņemšanas kārtību.¹² Vienlaikus norādāms, ka iespēja pieprasīt rakstiskus norādījumus nodrošinātu arī augstākās amatpersonas tiešu atbildību. Taču, tā kā vadības norādījumi ir ļoti

¹⁰ Eiropas Padomes Ministru Komitejas 06.10.2000. rekomendācija Rec(2000)19 "Par Valsts prokuratūras lomu krimināltiesību sistēmā", 21. lpp., sk.: <https://rm.coe.int/16804aab17>.

¹¹ Prokuratūras likuma 5. panta pirmā daļa,

¹² Eiropas komisija likuma varā pamatotai demokrātijai (Venēcijas komisija) 2010. gada Ziņojums “Par Eiropas prasībām tiesu varas sistēmas neatkarībai” II. Daļa “Prokuratūra”, 32. punkts,

dažādi (sākot ar ikdienas lēmumiem darba jautājumos līdz pat nolēmumiem svarīgos jautājumos), netiek uzskatīts par piemērotu pieprasīt visu šo lēmumu izdošanu rakstiski, jo valsts prokurori tādā gadījumā nokļūtu pārmērīgas birokrātijas līkločos.¹³

Tāpat būtu jābūt izstrādātai atbilstošai iekšējai kārtībai, saskaņā ar kuru iespējama prokurora aizvietošana. Tādējādi būtu nepieciešams izstrādāt vadlīnijas, kas noteiktu šīs sadarbības algoritmu, nodrošinot prokuroru patstāvību lēmumu pieņemšanā, kā to paredz arī Prokuroru lomas vadlīniju (1990. gads, ANO Kongress) 17. punkts.

Runājot par prokuroru labbūtību, var izdalīt vairākus aspektus:

- profesionālā labbūtība (izaugsmes iespējas, darbam pieejami resursi un atbalsts, atgriezeniskā saite un novērtējums);
- mentālā labbūtība (viens no galvenajiem stūrakmeņiem – mūsu mentālā veselība un emocionālās inteliģences prasmes);
- sociālā labbūtība (ne vien attiecības darba kolektīvā, bet arī komunikācijas prasmes un piederības vajadzību apmierināšana).

Šis ir tikai viens no iespējamajiem iedalījumiem, ko var izmantot par pamatu, būvējot Prokuratūras labbūtības ietvaru, tajā skaitā nodrošinot, ka prokuroru paaugstināšanai amatā, kur šāda sistēma pastāv, ir jābūt balstītai uz objektīviem faktoriem, īpaši uz viņu profesionālo kvalifikāciju, spējam, taisnīgumu un pieredzi. Par paaugstinājumu jālemj saskaņā ar taisnīgu un objektīvu procedūru.¹⁴ Šobrīd esošā vērtēšanas sistēma “Luksofors” – sarkans, dzeltens, zaļš – to nenodrošina, bet rada tieši pretēju efektu. Šīs vērtēšanas sistēmas pamatā ir skaitliskās statistikas virknes, kas prokuroru ievieto vienā vai otrā kategorijā un ļauj saņemt ne vienmēr atbilstošu vērtējumu par savu kvalifikāciju un spējam. Šī vērtēšanas sistēma jebkurā gadījumā 10 % ieskaitīs sarkanajā līmenī, tādējādi prokuroru vidū radot papildu stresu, sacensību pēc “vieglajām” lietām, lai tikai izpildītu statistiku. Bez tam pastāv gadījumi, kad prokurors kriminālprocesu sadala, lai tikai varētu mēneša ietvaros ielikt kādu punktu par nosūtīto procesu uz tiesu. Vērtēšanas sistēma “Luksofors” ir jāpārskata, un tās galvenais uzdevums būtu, piemēram, slodzes sadalījums starp prokuroriem.

Viens no prokuroru vērtēšanas pamatotākajiem kritērijiem ir dalība kvalifikācijas celšanas pasākumos, kas sevī ietver izglītošanu, lai veicinātu prokuroru nepārtrauktu profesionālo izaugsmi amata pienākumu pildīšanas laikā.¹⁵ Tas būtu izvirzāms un nosakāms kā galvenais kritērijs prokuroru profesionālās darbības novērtēšanā.

Prokuratūras starptautiskā integrācija un sadarbība

Latvijas Republikas Prokuratūra ietilpst Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklā (ETST), kur ir pavisam 350 kontaktpunktu 28 dalībvalstīs un kura darbības nolūks ir uzlabot starptautisko tiesisko sadarbību krimināllietās. ETST ir nodibinājis ciešas attiecības ar citiem tiesiskās sadarbības tīkliem un kontaktpunktiem trešajās valstīs, tādējādi ETST kontaktpunkti var sniegt palīdzību lietās visā pasaulē. Vienlaikus pastāv *Eurojust*, kas ir tiesiskās sadarbības organizācija Eiropas Savienības (ES) ietvarā un kuras mērķis ir atbalstīt un stiprināt koordināciju un sadarbību starp nacionālajām iestādēm, Eiropas prokuratūra (EPPO), Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas iestāde (AMLA) – jauna šogad

¹³ Eiropas Padomes Ministru Komitejas 06.10.2000. rekomendācija Rec(2000)19 "Par Valsts prokuratūras lomu krimināltiesību sistēmā", 20. lpp., sk.: <https://rm.coe.int/16804aab17>.

¹⁴ Prokuroru lomas vadlīnijas (1990. gads, Apvienoto Nāciju Organizācijas Kongress), 7. punkts, sk.: <https://www.tiesibsargs.lv/wp-content/uploads/2022/08/42f33008fb0c717cfd636278ef304fe9a968451.pdf>,

¹⁵ Prokuratūras likuma 5. panta trešā daļa,

darbu sākusi (01.07.2025.) ES aģentūra. Šīs dažādās organizācijas un Latvijas dalība tajās jau liecina par Prokuratūras starptautisko integrāciju un sadarbību.

Komisijas 2024. gada ziņojumā par tiesiskumu ir uzsvērts, cik svarīgi ir turpināt padziļināt ES darbu tiesiskuma jomā, veidojot vienotu izpratni.¹⁶ Tas būtu panākams, piemēram, veidojot regulārus personīgos sakarus starp valsts prokuroriem dažādās valstīs, organizējot mācību un pieredzes apmaiņas pasākumus.¹⁷

Norādāms, ka mazākā vai lielākā mērā notiek Latvijas tiesību eiropeizācija, proti, nacionālās tiesības kļūst arvien eiropeiskākas.¹⁸ Tādējādi ES dalībvalstis sāk mēģināt veidot vienotu izpratni par materiālām un tiesību normām. Svarīgi paturēt prātā bijušā Latvijas Valsts prezidenta Egila Levita atziņu, ka "... viens no "ienaidniekiem" tiesiskumam ir tiesību formāla piemērošana, pietiekami neattālinoties no tās tiesību sistēmas, kas mums bija uzspiesta okupācijas periodā ...". Tādēļ prokurori nedrīkst piemērot tiesību normas formāli – tiesību normu piemērošanā ir jāņem vērā vispārējie tiesību principi un fakts, ka Latvija ir demokrātiska un tiesiska valsts.

Būtu jāveicina tieša saziņa starp dažādu valstu Prokuratūras iestādēm atbilstoši starptautiskajiem līgumiem, ja tādi pastāv, vai arī citādā veidā, pamatojoties uz praktiskiem organizatoriskiem pasākumiem.¹⁹ Strādājot Konkurences padomē, iepazinos ar tādu rīku kā Informal Request for Information (RFI) (tulkojumā - neformāls informācijas pieprasījums), ko plaši izmanto juristi/ eksperti sadarbībā ar citām valstīm. Šis rīks ļauj uzdot gan teorētiskus, gan praktiskus jautājumus citām ES Konkurences iestādēm, tādējādi pietiekami ātri un tieši tiek iegūts viedoklis vai cita veida informācija par interesējošo jautājumu. Šāda veida rīku būtu iespējams izstrādāt arī prokuroriem, lai īsākā laikā iegūtu atbildes uz interesējošiem jautājumiem vai informāciju/avotu, kur to iespējams gūt. Sākotnēji to varētu nodrošināt vispirms prokuratūras ietvaros starp prokuroriem, veidojot tādu kā datni viedokļu apmaiņai, nevis gaidīt amatā augstāka prokurora norādījumus. Iespēja šo rīku iniciēt un veidot starptautiskā līmenī būtu, izmantojot Starptautisko prokuroru asociāciju (IAP), kas ir vienīgā šāda veida prokuroru organizācija visā pasaulē (tajā šobrīd ir vairāk nekā 183 organizācijas biedru no vairāk nekā 177 dažādām valstīm, kas pārstāv visus kontinentus). Prokuratūrai būtu jāiestājas šajā asociācijā, lai izveidotu un attīstītu šo RFI instrumentu, kas sniegtu iespēju piedalīties asociācijas organizētajos semināros, lai iegūtu jaunākās atziņas un plašāku informāciju par izmeklēšanas praksi no prokuroriem visā pasaulē.

Izmeklēšanas un kriminālvajāšanas efektivitātes uzlabošana

Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskais departaments par īpaši aktuāliem kriminālprocesiem noteicis tādu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu kā, piemēram, slepkavības, noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību, ja noziedzīgi nodarījumi izdarīti pret nepilngadīgo, cilvēku tirdzniecība, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, kontrabanda, izvairīšanās no nodokļu nomaksas, amatnoziegumi.²⁰

¹⁶Komisijas paziņojums Eiropas parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai, 2024. gada ziņojums par tiesiskumu, The rule of law situation in the European Union, 35. lpp.,

¹⁷ Eiropas Padomes Ministru Komitejas 06.10.2000. rekomendācija Rec(2000)19 "Par Valsts prokuratūras lomu krimināltiesību sistēmā", 38. punkts, sk.: <https://rm.coe.int/16804aab17>,

¹⁸<https://www.at.gov.lv/en/par-augstako-tiesu/augstakas-tiesas-biletens/augstakas-tiesas-biletens-nr-1/nacionalo-augstako-tiesu-loma-eiropas-tiesibu-sistema>,

¹⁹ Eiropas Padomes Ministru Komitejas 06.10.2000. rekomendācija Rec(2000)19 "Par Valsts prokuratūras lomu krimināltiesību sistēmā", 37. punkts, sk.: <https://rm.coe.int/16804aab17>,

²⁰https://prokuratura.lv/media/newsfiles/Zinojums_2024.pdf,

2024. gadā prokurori uzraudzībā pieņēmuši 4057 kriminālprocesus par īpaši aktuāliem noziedzīgiem nodarījumiem. Salīdzinot ar 2022. gadu, 2024. gadā īpaši aktuālu kriminālprocesu skaits pieaudzis par 40,3 %.

Latvijas Republikas ģenerālprokurora ziņojumā par 2024. gadā paveikto un 2025. gada darbības prioritātēm norādīts, ka no pabeigtajiem procesiem 23,73% ir par smagiem un sevišķi smagiem noziedzīgiem nodarījumiem, bet 76,27% - par kriminālpārkāpumiem un mazāk smagiem noziegumiem. Pēc tā secināms, ka smago un sevišķi smago noziedzīgo nodarījumu, kas atzīti par īpaši aktuāliem, izmeklēšanā, uzraudzībā un kriminālvajāšanā nav pietiekamas efektivitātes. Kā viens no iemesliem ir tas, ka šobrīd uzraudzību un kriminālvajāšanu pārsvarā veic tieši rajona līmeņa prokurori, kuriem nav pietiekamas pieredzes šādu uzdevumu veikšanā, jo, kļūstot par rajona prokuroru, netiek prasīta nekāda pieredze.²¹ Amatā augstāka prokurora vai virsprokurora aprobežošanās tikai ar norādījumu došanu nav pietiekama, it sevišķi šobrīd, kad nepastāv specializētā prokuratūra apgabala līmenī šādu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanai un kriminālvajāšanai. Bez tam norādāms, ka 2025. gada ziņojumā par tiesiskumu (Tiesiskuma nozīme Eiropas demokrātijā, drošībā un ekonomikā) norādīts, ka Latvijā konstatēti izteikti ilgi lietu izskatīšanas termiņi korupcijas lietās (1000 dienas), "apsteidzot" vien Franciju (1100 dienas).²²

Lai efektīvāk reaģētu uz noziedzības veidu attīstību, it sevišķi organizēto noziedzību, prioritāte piešķirama specializācijai valsts prokuratūras organizācijas izpratnē²³ un efektivitātes labad specializācija nepieciešama tehniskās jomās (piemēram, nodarījumi uzņēmējdarbības un finanšu jomā), kā arī tādās, kas pieder liela mēroga organizētās noziedzības veidiem.²⁴ Tāds izvērtējums nav veikts, kā arī nav saprotama bijušā ģenerālprokurora rīcība – likvidēt Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanas koordinācijas nodaļu. Kāds iemesls šādai rīcībai – zudusi aktualitāte vai šī nodaļa bija izveidota konkrētai personai? Būtu izvērtējama Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras likvidēšanas lietderība, vienlaikus izvērtējo jaunu specializētās izmeklēšanas un kriminālvajāšanas iestādes veidošana apgabala prokuratūras līmenī vai ģenerālprokuratūras nodaļas līmenī, sapulcējot motivējošākos un spējīgākos prokurus tieši īpaši aktuālos kriminālprocesos un nenoslogojot rajona līmeņa prokuratūru. Vienlaikus tas radītu prokuroriem karjeras iespējas (amats, atalgojums) un veselīgu konkurenci prokuroru vidū.

Esošajā situācijā, kamēr nav pilnībā izvērtēta specializētās apgabala līmeņa prokuratūras un Ģenerālprokuratūras nodaļas likvidācijas ietekme uz smago un sevišķi smago noziedzīgo nodarījumu uzraudzību un kriminālvajāšanu, būtu jāpanāk aktīvāka rīcība no amatā augstākiem prokuroriem un virsprokuroriem, proti, pašiem būtu jāveic uzraudzība un kriminālvajāšana.

No 2021. gada 1. janvāra stājās spēkā Prokuratūras likuma 38. panta astotās daļas otrais teikums, kas nosaka, ka persona var būt par virsprokuroru vienā un tajā pašā prokuratūras struktūrvienībā ne vairāk kā divus termiņus pēc kārtas. Tādējādi virsprokuroram, pašam veicot kriminālvajāšanu, nezustu iemaņas profesionāli pildīt šos pienākumus pēc termiņa beigām virsprokurora amatā. Šī problēma nav jauna, uz ko norādīja Jānis Skrastiņš, bijušais Latvijas Republikas ģenerālprokurors, savā 1997. gada referātā par Prokuratūras darba efektivitātes pilnveidošanu, norādot negatīvu tendenci virsprokuroru attieksmē pret prokurora procesuālo

²¹Prokuratūras likuma 33. panta trešā daļa,

²²https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/lv/ip_25_1742/IP_25_1742_BG.pdf,

²³ Eiropas Padomes Ministru Komitejas 06.10.2000. rekomendācija Rec(2000)19 "Par Valsts prokuratūras lomu krimināltiesību sistēmā", 8. punkts, sk.: <https://rm.coe.int/16804aab17>,

²⁴ Turpat 18. lpp., sk.: <https://rm.coe.int/16804aab17>,

funkciju veikšanu, aprobežojoties tikai ar organizatorisko un administratīvo funkciju veikšanu, personīgi neveicot kriminālvajāšanu nevienā lietā.²⁵ Tādējādi no ģenerālprokurora būtu jā sagaida pietiekami aktīva rīcība, nosakot, ka amatā augstāki prokurori un virsprokurori atbilstoši noslogotībai paši veic kriminālvajāšanu un uzraudzību.

Uzraudzības nodrošināšana pirmstiesas izmeklēšanā

Šis problēmjautājums arī nepārprotami saistīts ar kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. Uzraudzības nodrošināšana pirmstiesas izmeklēšanā ģenerālprokuroram būtu jārisina kopā ar Iekšlietu ministriju vai Valsts policijas vadību. Vienlaikus kā viena no blakus problēmām ir tā, ka izmeklētājs vai nu nepienācīgi vai vispār neizpilda uzraugošā prokurora norādījumus, kaut gan atbilstoši KPL 29. pantam izmeklētājam ir pienākums šos norādījumus ievērot. Tāpēc atkārtoti ir jānorāda, ka šis uzdevums ģenerālprokuroram kompleksi būtu jārisina ar Iekšlietu ministriju vai Valsts policijas vadību. Vienlaikus prokuroriem būtu jānorāda uz aktīvāku rīcību, ja netiek pildīti uzraugošā prokurora norādījumi, proti, jārikojas atbilstoši KPL 37. pantam, kas paredz pieprasīt, lai izmeklētāja tiešais priekšnieks nomaina procesa virzītāju, izdara izmaiņas izmeklēšanas grupā, ja netiek izpildīti dotie norādījumi vai ir pieļauti procesuālie pārkāpumi, kas apdraud kriminālprocesa norisi. Vēl viens tiesību normu piemērošanas uzlabošanas gadījums, kad vienlaikus gan izmeklētāja tiešais priekšnieks var sniegt norādījumus kriminālprocesā, gan prokurors, kura norādījumi būs primārie, proti, tie būtu prokurora norādījumi, jo prokurors būs tas, kurš turpinās procesu jau kriminālvajāšanas stadijā. Vienlaikus būtu atjaunojama prokuroru izbraukšana uz notikuma vietas apskatēm, piemēram, terorisma gadījumos spridzināšana, dedzināšanu), slepkavības gadījumos (noslepkavotas divas vai vairākas personas, izdarījusi organizēta grupa).

Digitalizācijas un mākslīgā intelekta ietekme

Neizbēgams ir fakts, ka mākslīgais intelekts skars un ietekmēs daudzas jomas, tajā skaitā prokuroru darbu. Šobrīd kriminālprocesi, kuros personas apsūdzētas par zādzību, krāpšanos, piesavināšanos nelielā apmērā, par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošo vielu ietekmē, par izvairīšanos no tiesas nolēmuma pildīšanas, tiek izskatīti jau paātrinātos procesos (prokurora priekšraksts par sodu, pabeigti, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības). Šo noziedzīgo nodarījumu izskatīšanā, ņemot vērā kriminālsoda veidu, varētu izmantot mākslīgo intelektu – tas sagatavotu lēmumu, kas tiktu nosūtīts tiesai pārbaudes veikšanai un apstiprināšanai. Piemēram, Igaunijā laulības šķir mākslīgais intelekts.²⁶

Lai vai kādas koncepcijas un inovācijas Prokuratūras darbā tiktu ieviestas, visam pāri ģenerālprokuroram būtu jāvada Prokuratūra, vadoties pēc Jāzepa Rancāna, Valsts prezidenta vietas izpildītāja (1947–1969), viediem vārdiem: “*Ne mirkli mēs nedrīkstam aizmirst, ka Latvijas nākotne pieder demokrātijai – Latvijas tautai, nevis atsevišķām personām.*”

Rīgā

2025. gada 1. septembrī

Jānis Ilsteris

²⁵<https://www.vestnesis.lv/ta/id/42108>,

²⁶<https://e-estonia.com/e-divorce-completes-the-estonian-digital-state/>.